

การแปลคำอุทานในวรรณกรรมเรื่อง Harry Potter and the Order of the Phoenix
และ Harry Potter and the Half-Blood Prince*
A Study of Interjection Translation in “Harry Potter and the Order of the Phoenix”
and “Harry Potter and the Half-Blood Prince”

เบญจมา บุญเต็ม
Benjama Boonterm
b.benjama@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้ ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ ในการศึกษาการแปลคำอุทานในวรรณกรรมเรื่อง HARRY POTTER AND THE ORDER OF THE PHOENIX และ HARRY POTTER AND THE HALF-BLOOD PRINCE โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาบริบทที่มีผลต่อการเลือกใช้คำแปล และกลวิธีการแปลของ สุมาลี บำรุงสุข ที่ใช้ในการถ่ายทอดความหมายคำอุทานจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย ผลการศึกษาปรากฏว่า 1) บริบทที่สามารถส่งผลต่อการเลือกแปล หรือการใช้คำแปลนั้น ได้แก่ บริบททางความหมาย บริบททางสังคม บริบททางวัฒนธรรม และ บริบททางลักษณะเฉพาะของตัวละคร โดยผู้แปลสามารถนำบริบทเหล่านี้มาใช้พิจารณาก่อนแปลคำอุทานแต่ละถ้อยคำ ในแต่ละสถานการณ์ และ 2) กลวิธีการแปลคำอุทาน พบทั้งสิ้น 11 กลวิธีด้วยกัน ได้แก่ การแปลเป็นคำอุทานแท้ การแปลเป็นคำอุทานเสริม การแปลเป็นอุทานวลี การแปลโดยการทับศัพท์ การแปลเป็นคำเรียกขาน การแปลเป็นคำเสริม การแปลเป็นคำเชื่อม การแปลเป็นคำหรือประโยคแสดงคำถาม การแปลเป็นคำหรือกลุ่มคำอื่น ๆ การแปลโดยการเพิ่มความ และการแปลโดยการลดความ ซึ่งเมื่อนำมาจัดกลุ่มใหม่ตามเกณฑ์ประเภทของคำในฉบับแปล จะได้ 2 กลวิธี คือ การแปลเป็นคำอุทาน และการแปลโดยเปลี่ยนประเภทของคำ และเมื่อนำไปรวมอีก 2 กลวิธีเดิม คือการเพิ่มความ และการลดความ จะได้กลวิธีการแปลคำอุทานทั้งสิ้น 4 กลวิธี

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ที่ได้รับการสนับสนุนจากสกว.และมหาวิทยาลัยมหิดล ภายใต้โครงการวิจัยมหำบัณจุติ สกว. ด้านมนุษยศาสตร์-สังคมศาสตร์ รุ่นที่ 3 ปี พ.ศ. 2550

Abstract

A study of interjection translation in two famous pieces of children literature, “Harry Potter and the Order of the Phoenix” and “Harry Potter and the Half-Blood Prince”, is a qualitative research. The main aims were to analyze the context-bound choices for the interjection translating and to study the translating strategies used by Sumalee Bamrungsuk. We can not deny the fact that contexts can affect the translation process. It was found that the context-bound choices for the interjection translation were 1) semantic and Pragmatic meaning context; 2) social context; 3) cultural context; and 4) speaker’s characteristic context. Moreover, eleven translating strategies were identified: 1) translating-into-primary interjection strategy; 2) translating-into-secondary interjection strategy; 3) translating-into-interjection phrase strategy; 4) transliterate strategy; 5) translating-into-address term strategy; 6) translating-into-final particle strategy; 7) translating-into-conjunctive utterance strategy; 8) translating-into-interrogative utterance strategy; 9) translating-into-other function utterance strategy; 10) amplification strategy; and 11) reduction strategy. Nevertheless, the strategies from the 1st to the 9th strategy could be condensed by rearranging them into 2 strategies according to the word classes of the target language: 1) translating-into-interjection strategy; and 2) translating-into-other-word class strategy. In conclusion, after adding the amplification strategy and the reduction strategy, there would be 4 main strategies for interjection translation.

1. บทนำ

การแปลเป็นการถ่ายทอดความคิด รวมถึงวัฒนธรรมจากภาษาหนึ่งไปเป็นอีกภาษาหนึ่ง ทำให้คนในวัฒนธรรมหนึ่งได้เรียนรู้และเข้าใจความคิด ความเป็นอยู่ วิถีการ รวมถึงจินตนาการของคนอีกวัฒนธรรมหนึ่ง นักแปลจึงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่จะเชื่อมโยงวัฒนธรรมทั้งสองวัฒนธรรมให้เข้าหากัน ทั้งในการแปลและในทางไวยากรณ์ คำอุทานมักได้รับการกล่าวถึงน้อยที่สุด เนื่องจากไม่มีผลต่อโครงสร้างของประโยค เหมือนเช่นคำประเภทอื่นๆ เช่น คำนาม คำกริยา คำคุณศัพท์ แต่อย่างไรก็ตาม คำอุทานมีความสำคัญต่อการถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึก รวมทั้งความคิด หรือทัศนคติของผู้พูดที่มีต่อสถานการณ์ในขณะนั้น เพื่อให้ผู้รับสารทราบ หรือ เกิดอารมณ์คล้อยตาม ดังนั้น หากนักแปลเลือกใช้คำแปล ไม่เหมาะสม ก็ส่งผลต่อการถ่ายทอดความหมายโดยรวมของข้อความด้วยเช่นกัน

งานวิจัยนี้ศึกษาคำอุทานที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่อง Harry Potter and the Order of the Phoenix และ Harry Potter and the Half-Blood Prince ของ เจ.เค.โรว์ลิง (J.K. Rowling) ซึ่งมีคู่ฉบับแปล คือ แฮร์รี่ พอตเตอร์กับภาคีนกฟีนิกซ์ และ แฮร์รี่ พอตเตอร์กับเจ้าชายเลือดผสม ที่แปลโดยสุมาลี บำรุงสุขทั้ง 2 ฉบับ โดยมีวัตถุประสงค์หลัก คือ 1) ศึกษาและวิเคราะห์บริบทที่มีผลต่อการเลือกใช้คำ ในการแปลคำอุทานจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย และ 2) ศึกษาทวิวิธีการแปลและถ่ายทอดความหมายของคำอุทานจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย โดยคำอุทาน (Interjection) ที่ผู้วิจัยเลือกศึกษาในที่นี้หมายถึง คำ หรือ กลุ่มคำที่ถูกใช้เพื่อสื่อสภาวะจิตใจ หรือ ท่าทีของผู้พูดที่มีต่อบุคคล หรือ สถานการณ์ที่เกิดขึ้นเป็น

สำคัญ โดยคำอุทานแต่ละถ้อยคำ สามารถเกิดจากคำ หรือ กลุ่มคำที่มีความหมาย หรือ ไม่มีความหมาย ประจำคำเดิมก็ได้ และตำแหน่งการเกิดของคำอุทานไม่ขึ้นอยู่กับโครงสร้างทางไวยากรณ์ในประโยค แต่อย่างไรก็ตาม คำอุทานตามนิยามของผู้วิจัย ไม่รวมถึงการอุทานในระดับประโยค ซึ่งได้แก่ การอุทานโดยใช้ โครงสร้างประโยคคำสั่ง (Imperative sentence) เช่น Look! Watch out! เป็นต้น และการอุทานโดยใช้ โครงสร้างประโยคอุทาน (Exclamatory sentence) เช่น What good news it was! How nice she is! เป็นต้น

2. การทบทวนวรรณกรรม

จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่าแนวคิดเรื่องการแปลส่วนใหญ่เป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับ ต้นฉบับเป็นลำดับแรก เห็นได้จากแนวคิดของ ลาร์สัน (Larson, 1984) อย่างไรก็ตามแปลที่ดีก็ควรคำนึงถึงเจตนา และเป้าหมายในการสื่อสาร รวมถึงวัฒนธรรมในภาษาปลายทางด้วยเช่นกัน ดังแนวคิดของไรส์ และแฟร์เมียร์ (Reiss and Vermeer, 1984 อ้างใน วรรณา แสงอร่ามเรือง, 2545) ซึ่งนักแปลสามารถนำแนวคิดเหล่านี้มาปรับใช้ร่วมกันเพื่อให้งานแปลมีประสิทธิภาพมากที่สุด

นอกจากนี้ จากการทบทวนวรรณกรรมดังที่กล่าวแล้วข้างต้น ผู้วิจัยยังพบว่ามีกรกล่าวถึงคำอุทานในทางไวยากรณ์ของภาษาเสียเป็นส่วนใหญ่ และนิยามความหมายของคำอุทานมักเกี่ยวข้องกับคำที่ใช้แสดงอารมณ์ความรู้สึกที่มีต่อบุคคล หรือ สถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งที่เกิดขึ้นเท่านั้น แต่อย่างไรก็ตาม มีแนวคิดที่น่าสนใจของอเมกา (Ameka, 1992) ที่ได้กล่าวถึงหน้าที่การสื่อความหมายของคำอุทาน นอกเหนือไปจากการสื่ออารมณ์ความรู้สึก และแนวคิดของ พัชรีย์ จำปา (2546) ที่กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของคำอุทานภาษาไทยตามปัจจัยทางสังคมและปัจจัยด้านอื่น ๆ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำแนวคิดของนักภาษาศาสตร์ทั้ง 2 ท่านมาเป็นกรอบในการศึกษาเรื่องการสื่อความหมายของคำอุทานภาษาอังกฤษ และบริบทที่มีผลต่อการเลือกใช้คำแปลในการวิจัยครั้งนี้ รวมทั้ง ผู้วิจัยยังนำแนวคิดเกี่ยวกับกลวิธีการแปลของโมลิโนและอัลเบอร์ (Molina and Albir, 2002) และการแบ่งประเภทไวยากรณ์ไทยตามหน้าที่การสื่อสารของ นววรรณ พันธุเมธา (2549) มาใช้ในการวิเคราะห์และจัดแบ่งหัวข้ออีกด้วย

3. ข้อมูลและวิธีการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ มุ่งศึกษาการสื่อความหมายของคำอุทานตามแนวคิดทางวัจนปฏิบัติศาสตร์ ร่วมกับการถ่ายทอดความหมายของคำอุทานในงานแปล โดยผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการแปล วัจนกรรม และคำอุทาน จากนั้น จึงกำหนดขอบเขตของคำว่า “คำอุทาน” และ “บริบท” ที่ใช้ในงานวิจัยนี้ และขั้นตอนต่อไป คือ รวบรวมข้อมูลคำอุทานที่ปรากฏทั้งหมด รวมถึงข้อความแวดล้อมอื่น ๆ โดยเทียบเคียงต้นฉบับภาษาอังกฤษกับฉบับแปลภาษาไทย และท้ายที่สุด จึงนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมด ไปวิเคราะห์จัดกลุ่ม ศึกษาหาบริบทที่มีผลต่อการเลือกใช้คำแปล และกลวิธีการแปลที่ปรากฏในวรรณกรรมทั้งสองฉบับ

4. ผลการวิจัย

ผู้วิจัยสามารถรวบรวมคำอุทานภาษาอังกฤษที่ปรากฏใน Harry Potter and the Order of the Phoenix และ Harry Potter and the Half-Blood Prince ได้ทั้งสิ้น 57 ถ้อยคำ (utterances) ซึ่งคำอุทานแต่ละถ้อยคำมีปริมาณการเกิดที่แตกต่างกันไป และสามารถนำคำอุทานทั้ง 57 ถ้อยคำมาจัดกลุ่มตามแนวคิดของอเมกา (Ameka, 1992) ได้ 2 กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มคำอุทานแท้ (คำอุทานดั้งเดิม ไม่มีความหมายประจำคำ) เป็นจำนวน 27 ถ้อยคำ ได้แก่ Ah, Aha, Alas, Ar, Argh, Eh, Er, Emm, Ha, Hey, Hmm, Humph, Mmm, Mphf, Oh, Oho, Oi, Oops, Ouch, Ow, Shh, Tut, Um, Urgh, Whoa, Whoops, และ Wow และ กลุ่มคำอุทานเสริม 30 ถ้อยคำ (คำอุทานที่เดิมมาจากคำประเภทอื่นๆ เช่น คำนาม คำคุณศัพท์ คำกริยา รวมถึงกลุ่มคำอุทานที่เกิดจากวลีที่มีความหมาย) ได้แก่ Blimey, Brilliant, Charming, Cheers, Cool, Dear, Dreadful, Excellent, Fantastic, Fine, For god's sake, For heaven's sake, Funny, God, Goodness, Good, Good gracious, Good grief, Good Lord, Great, Ingenious, Jolly good, Magnificent, Merlin's bread, Nice, Shame, Thank god, Thank goodness, Well และ Wonderful

โดยพบว่าคำอุทานสามารถทำหน้าที่การสื่อความหมายได้ 3 หน้าที่ด้วยกัน คือ 1) ทำหน้าที่สื่อสภาวะจิตใจ ทั้งทางด้านอารมณ์ความรู้สึก และการรับรู้ข้อมูล 2) ทำหน้าที่แสดงเจตนา หรือ ความตั้งใจของผู้พูด และ 3) ทำหน้าที่สร้างความต่อเนื่องในบทสนทนา

สำหรับผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ สามารถแบ่งได้เป็น 2 ส่วน คือ 1) ผลการวิจัยเรื่องบริบทที่ส่งผลต่อการเลือกใช้คำแปล ในการแปลคำอุทาน และ 2) ผลการวิจัยเรื่องกลวิธีการแปลคำอุทาน

1) บริบทที่ส่งผลต่อการเลือกใช้คำแปลในการแปลคำอุทาน งานวิจัยนี้ มุ่งศึกษาปัจจัยที่สามารถส่งผลต่อกระบวนการเลือกใช้คำในการแปล ซึ่งพบว่าบริบทเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการตัดสินใจในการเลือกใช้คำแปล หรือ เลือกใช้กลวิธีการแปล โดยบริบทในงานวิจัยนี้หมายถึงข้อความซึ่งเป็นตัวอักษร ลักษณะทางสังคมหรือลักษณะพิเศษของตัวละคร รวมถึงอิทธิพลทางวัฒนธรรมของภาษาต้นฉบับและภาษาฉบับแปล ซึ่งบริบทเหล่านี้ล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลต่อกระบวนการแปลคำอุทาน จากผลงานวิจัย สามารถแบ่งบริบทที่ส่งผลต่อการแปลได้ 4 บริบท คือ บริบททางความหมาย บริบททางสังคม บริบททางวัฒนธรรม และบริบทซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของตัวละคร

1.1) บริบททางความหมาย เป็นบริบทแรกที่ส่งผลต่อการเลือกใช้คำแปล บริบททางความหมายสามารถแบ่งได้เป็น 2 บริบทย่อย คือ “ความหมายประจำคำ” และ “ความหมายตามหน้าที่”

ความหมายประจำคำ คือ ความหมายเดิมของคำนั้นๆ ก่อนที่จะมาทำหน้าที่เป็นคำอุทาน ดังที่ได้กล่าวไว้ในข้างต้นว่าคำอุทานประเภทคำอุทานเสริมนั้น เดิมมาจากคำประเภทต่างๆ เช่น คำนาม คำคุณศัพท์ ซึ่งคำเหล่านี้จึงมีความหมายประจำคำเดิมอยู่แล้ว เช่น ‘Well’ และ ‘Ingenious’ เดิมเป็นคำกริยาวิเศษณ์และคำคุณศัพท์ มีความหมายตามพจนานุกรมอังกฤษ-ไทย ของ วิทยุ เทียนบูรณธรรม (2541: 974; 460) คือ “well adv. adj. ดี, อย่างดี, เรียบร้อยสบาย” และ “ingenious adj. ช่างประดิษฐ์, เฉลียวฉลาด, คล่องแคล่ว, ปราดเปรี้ยว, เจ้าความคิด” ซึ่งในงานวรรณกรรมที่ผู้วิจัยศึกษาได้นำคำทั้ง 2

ถ้อยคำนี้มาใช้เป็นคำอุทานเพื่อแสดงการชมเชยแก่ผู้ฟัง และสามารถแปลโดยอิงจากความหมายประจำคำเดิมของคำอุทานได้ เนื่องจากความหมายเดิมของคำนั้นสามารถใช้สื่อถึงความคิด เจตนา สภาวะจิตใจ หรือ วัตถุประสงค์ในการสื่อสารได้เช่นกัน ดังในกรณีของ ‘Well, well’ และ ‘Ingenious’ (Harry Potter and the Half-Blood Prince: 546) ซึ่งมีคู่ฉบับแปล คือ ‘ดีจริงๆ ดีจริงๆ’ และ ‘ช่างคิดจริง ๆ’ (แฮร์รี่พ็อตเตอร์กับเจ้าชายเลือดผสม: 611) จะเห็นว่าคำแปลในคู่ฉบับแปล มีความสัมพันธ์กับความหมายประจำคำเดิมของคำในพจนานุกรม และยังสามารถแสดงถึงการชมเชยซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ในการกล่าวคำอุทานทั้ง 2 ถ้อยคำนี้ออกมาด้วย

ความหมายตามหน้าที่ คือ ความหมายตามหน้าที่การสื่อสารของคำอุทานที่ปรากฏในแต่ละสถานการณ์ ซึ่งการแปลโดยอิงความหมายตามหน้าที่นั้น มักพบในกรณีของการแปลคำอุทานแท้ เช่น ‘Ah’ ‘Argh’ ‘Hey’ ‘Oh’ และ ‘Ouch’ เป็นต้น คำอุทานแท้เหล่านี้ไม่มี “ความหมายประจำคำ” เหมือนเช่นคำอุทานเสริมอย่าง ‘Good’ ‘Ingenious’ ‘Well’ ‘Wonderful’ และ ‘Thanks goodness’ ดังนั้น ในการแปล จึงต้องพิจารณาจากหน้าที่หรือวัตถุประสงค์ในการสื่อความหมายของคำแทน เช่น ‘Ouch’ (Harry Potter and the Order of the Phoenix: 26) ที่มีคำแปล คือ ‘โอย’ (แฮร์รี่พ็อตเตอร์กับภาคีนกฟีนิกซ์: 41) ‘Ouch’ เป็นคำอุทานที่ใช้แสดงความรู้สึกเจ็บปวดของผู้พูด ซึ่งในพจนานุกรมอังกฤษ-ไทย ของ วิทย์ เทียงบุญธรรม (2541: 606) อธิบายความหมายตามหน้าที่การสื่อสารของคำว่า “Ouch interj. คำอุทานแสดงความเจ็บปวดอย่างกะทันหัน” ดังนั้น ในการแปลสามารถนำคำอุทานที่มีหน้าที่ในการสื่อความหมายเช่นเดียวกับคำอุทานในต้นฉบับ เช่น คำอุทาน ‘โอย’ มาใช้สื่อความรู้สึกเจ็บปวดของผู้พูดได้เช่นเดียวกันกับคำอุทานในต้นฉบับภาษาอังกฤษ นอกจากนี้ บางกรณี ในกลุ่มคำอุทานเสริม หากแปลโดยอิงความหมายประจำคำ คำแปลที่ได้ อาจไม่เป็นธรรมชาติ หรือ ไม่สามารถสื่อวัตถุประสงค์ของผู้พูดได้ชัดเจน จึงต้องใช้การแปลโดยพิจารณาจากหน้าที่การสื่อความหมายของคำแทน เช่น ‘Dear’ ซึ่งมีความหมายประจำคำเมื่อเดิมเป็นคำคุณศัพท์ คือ “ที่รัก, เป็นที่รัก, น่ารัก, สุดสวาท” หรืออีกความหมายหนึ่งคือ “ทุกซี้ใจ, ชุ่นใจ, เข้มงวด” (วิทย์ เทียงบุญธรรม, 2541: 221) แต่เมื่อนำมาใช้แสดงความรู้สึกหวาดหวั่นกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นว่า ‘Dear, Dear.’ (Harry Potter and the Order of the Phoenix: 558) จะเห็นว่าความหมายประจำคำที่อ้างอิงจากพจนานุกรมยังไม่สามารถสื่อความรู้สึกของผู้พูดได้ชัดเจน ดังนั้น ในการแปล จึงต้องพิจารณาจากหน้าที่การสื่อความหมายของคำ และเลือกใช้คำให้เหมาะสม เช่นในกรณีนี้ สามารถใช้คำอุทาน ‘ตาย ๆ’ (แฮร์รี่พ็อตเตอร์กับภาคีนกฟีนิกซ์: 764) เพื่อสื่อสภาวะจิตใจของผู้พูดเมื่อเผชิญกับสถานการณ์ที่ไม่พึงประสงค์เช่นเดียวกับในต้นฉบับ

1.2) บริบททางสังคม หมายถึง องค์ประกอบทางสังคมของตัวละครที่ส่งผลต่อการใช้ภาษาของตัวละคร เช่น เพศ วัย ทัศนคติ ความสัมพันธ์ของตัวละคร เป็นต้น ในการแปล ย่อมต้องคำนึงถึงบริบททางสังคมของตัวละครแต่ละตัว ก่อนตัดสินใจในการเลือกใช้คำแปล

เพศ คำอุทานบางคำแม้ว่าในต้นฉบับจะไม่บ่งบอกลักษณะทางเพศของผู้พูดชัดเจน แต่หากเลือกใช้คำอุทานในฉบับแปลที่ไม่เหมาะสมกับเพศของตัวละคร ก็จะทำให้ตัวละครดูน่าขบขันได้ เช่น เฮอร์ไมโอนี่อุทานออกมาด้วยความตกใจที่เห็นเฟร็ดและจอร์จปรากฏตัวอย่างกะทันหันว่า ‘AARGH!’

(Harry Potter and the Order of the Phoenix: 66) ซึ่งมีคู่ฉบับแปลคือ ‘ว้าย!’ (แฮร์รี่พ็อตเตอร์ภาคินกฟินิกซ์: 95) จะเห็นว่า หากเปลี่ยนผู้พูดเป็นเพศชาย คำแปลที่ได้ก็จะไม่เหมาะสม ต้องพิจารณาหาคำแปลใหม่ เพื่อให้ได้คำอุทานที่สามารถสื่อถึงความรู้สึกตกใจและยังเหมาะสมกับเพศของผู้พูดด้วย

ว้าย คำอุทานบางคำก็บ่งบอกถึงวัยของผู้พูดได้เช่นกัน ในการแปล ควรเลือกใช้คำแปลให้เหมาะสมกับวัยของผู้พูด เช่นถ้าผู้พูดเป็นผู้ใหญ่ มีวัยวุฒิ การเลือกใช้คำอุทานที่เป็นภาษาวัยรุ่นมากเกินไปก็จะทำให้ตัวละครขาดความน่าเชื่อถือเช่นเดียวกัน ตัวอย่างเช่น จอร์จที่มีนิสัยขี้เล่น แกล้งหยอกล้อรอนและเมื่อเห็นรอนทำมีดบาดตัวเอง ก็แกล้งอุทานเพื่อแสดงความตกใจว่า ‘...whoops...’ (Harry Potter the Half-Blood Prince: 306) ซึ่งมีคู่ฉบับแปลคือ ‘อ๊วยโหย!’ (แฮร์รี่พ็อตเตอร์กับเจ้าชายเลือดผสม: 343) จะเห็นว่าผู้พูดอยู่ในช่วงวัยรุ่นและยังมีนิสัยขี้เล่น ดังนั้น การใช้คำอุทานว่า ‘อ๊วยโหย’ ก็ดูเหมาะสม แต่หากในกรณีกลับกัน ผู้พูดเป็นบุคคลอื่นที่อาวุโส หรือ เป็นบุคคลที่มีวัยวุฒิมาเชื่อถือ การใช้คำอุทานว่า ‘อ๊วยโหย’ จะไม่สมควร ผู้แปลต้องพิจารณาหาคำอื่นที่เหมาะสมกับวัยของผู้พูดมากกว่าคำว่า ‘อ๊วยโหย’ แทน

ทัศนคติ มีส่วนสำคัญต่อการใช้ภาษาของผู้พูด หากผู้พูดมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อผู้ฟัง หรือ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น สามารถเลือกใช้คำแปลที่แสดงทัศนคติในเชิงลบได้เช่นกัน เช่น เมื่อรอนเห็นน้องสาวตัวเองกำลังกอดจูบกับเด็กผู้ชาย ก็ร้องเรียกทั้งคู่ว่า ‘Oi’ (Harry Potter and the Half-Blood Prince: 268) ซึ่งมีคู่ฉบับแปลคือ ‘เฮ้ย!’ (แฮร์รี่พ็อตเตอร์กับเจ้าชายเลือดผสม: 303) จะเห็นว่าคำอุทานที่ใช้ในฉบับแปล นอกจากจะใช้เรียกความสนใจจากผู้ฟังเหมือนในต้นฉบับแล้ว ยังสามารถแสดงทัศนคติในเชิงลบของผู้พูดออกมาให้ผู้ฟังทราบได้ด้วย ซึ่งคำอุทานอื่นๆ ในฉบับแปล ที่เรียกความสนใจ อย่างเช่น ‘นี่’ หรือ ‘เฮ้’ สามารถใช้ได้เช่นกัน แต่จะไม่สามารถสื่อถึงทัศนคติในเชิงลบได้เช่นเดียวกับคำว่า ‘เฮ้ย’ ในตัวอย่างข้างต้น

ความสัมพันธ์ของคู่สนทนา หากผู้พูดมีสถานภาพทางสังคมที่สูงกว่าผู้ฟัง คำอุทานที่ใช้ในฉบับแปลสามารถแสดงการคุกคาม หรือ มีความสุภาพน้อยกว่าคำอุทานที่ใช้ในสถานการณ์อื่นเช่นกัน เช่น รอนเรียกความสนใจจากเด็กปีหนึ่งซึ่งเป็นรุ่นน้องตนเองว่า ‘Hey – hey, you lot! Midgets!’ (Harry Potter and the Order of the Phoenix: 194) ซึ่งคู่ฉบับแปลคือ ‘เฮ้ย – เฮ้ย พวกแก! เจ้าคนแคระ!’ (แฮร์รี่พ็อตเตอร์กับภาคินกฟินิกซ์: 268) ในตัวอย่างนี้ ผู้พูดเห็นว่าตนเองมีสถานภาพทางสังคมที่สูงกว่าผู้ฟังจึงใช้คำอุทานและคำเรียกขานที่ไม่สุภาพ แสดงการไม่ให้เกียรติพวกผู้ฟัง ดังนั้น คำแปล ‘เฮ้ย – เฮ้ย’ ที่ใช้ จึงเป็นคำอุทานที่นอกจากจะสามารถใช้เรียกความสนใจจากผู้ฟังแล้ว และยังแสดงให้เห็นถึงความคุกคาม และความไม่สุภาพของผู้พูดได้อีกด้วย

1.3) บริบททางวัฒนธรรม ในการแปล บริบททางวัฒนธรรมอาจส่งผลต่อการแปล เช่นเดียวกับบริบทอื่นๆ ซึ่งคำอุทานบางกลุ่มทั้งในภาษาต้นฉบับและภาษาฉบับแปล สามารถสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อทางศาสนา หรือ วิถีชีวิตของคนในแต่ละวัฒนธรรมได้ โดยในวรรณกรรมเรื่อง “แฮร์รี่พ็อตเตอร์” นี้ มีการอ้างอิงถึงความเชื่อทางศาสนาคริสต์ในเรื่องของพระเจ้า สวรรค์ หรือคุณความดีของพระเจ้า ผ่านกลุ่มคำอุทานเสริมหลายถ้อยคำ ได้แก่ ‘For heaven’s sake’ ‘For god’s sake’ ‘Good

gracious' 'Good grief' 'Good Lord' 'God' 'Goodness' 'Thank god' และ 'Thank goodness' ดังนั้น ในการแปล หากต้องการให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมของภาษาต้นทาง โดยการถ่ายทอดความเชื่อเหล่านั้นให้ผู้อ่านฉบับแปลซึ่งอยู่ต่างวัฒนธรรม ได้เห็นถึงความเชื่อทางศาสนาที่ถ่ายทอดผ่านคำอุทาน ก็สามารถเลือกใช้วิธีการแปลแบบตรงตัวเพื่อให้คำอุทานฉบับแปลคงความเชื่อนี้เอาไว้ด้วย เช่น เมื่อศาสตราจารย์มักกอนากัลอุทานว่า 'For heaven's sake, Potter!' (Harry Potter and the Order of the Phoenix: 224) เพื่อแสดงความไม่พอใจที่แฮร์รี่ไม่สามารถระงับอารมณ์โกรธ และขึ้นเสียงกับเธอ ซึ่งฉบับแปลใช้ว่า 'เห็นแก่สวรรค์เออะ พอตเตอร์' (แฮร์รี่พอตเตอร์กับภาคีนกฟีนิกซ์: 308) จะเห็นว่า 'For heaven's sake' ในตัวอย่างนี้ ใช้สื่อสภาวะจิตใจของผู้พูดว่าหมดความอดทน และไม่พอใจกับการกระทำที่ตื้อตึงของผู้ฟัง ซึ่งตามความเป็นจริงนั้น สามารถหาคำอุทาน หรือ ถ้อยคำที่แสดงเจตนาของผู้พูดในภาษาปลายทาง มาใช้เทียบเคียงได้ เช่น 'ให้ตายเออะ' 'หยุดเสียที' 'พอได้แล้ว' แต่คำแปลเหล่านี้ ไม่ทำให้ผู้อ่านในฉบับแปลเห็นถึงความเชื่อในเรื่อง "สวรรค์" ของคนในอีกวัฒนธรรมหนึ่ง ซึ่งต่างจากคำแปล 'เห็นแก่สวรรค์เออะ' ที่แม้จะขาดความเป็นธรรมชาติของภาษา แต่คำแปลที่ได้ สามารถสื่อถึงความเชื่อในเรื่องสวรรค์ของผู้เขียนและผู้อ่านในวัฒนธรรมของภาษาต้นทางให้ผู้อ่านฉบับแปลรับรู้ได้

แต่อย่างไรก็ตาม ในการแปล สามารถเลือกใช้คำแปลโดยอิงตามความเชื่อในวัฒนธรรมของภาษาปลายทางแทนได้เช่นกัน เพื่อให้ผู้อ่านฉบับแปลได้เข้าใจความรู้สึกหรือเจตนาของผู้พูดได้มากขึ้น หรือในกรณีที่ไม่สามารถหาคำอุทานที่สามารถแสดงถึงความเชื่อของคนในวัฒนธรรมภาษาปลายทางได้ ก็สามารถเลือกใช้คำอุทานอื่น ๆ ที่มีใช้จริงในภาษาปลายทางแทน ซึ่งคำอุทานที่ได้ในฉบับแปลจะมีความเป็นธรรมชาติมากกว่าคำอุทานที่ได้รับอิทธิพลจากภาษาต้นทาง เช่น เมื่อศาสตราจารย์ซลักฮอร์นแสดงความชื่นชมแฮร์รี่ซึ่งเป็นผู้ชนะจากการแข่งปรูญยาวว่า 'Excellent, excellent, Harry! Good lord, it's clear you've inherited your mother's talent...' (Harry Potter and the Half-Blood Prince: 181) ซึ่งมีคู่ฉบับแปลคือ 'ยอดเยี่ยม ยอดเยี่ยม แฮร์รี่! คุณพระคุณเจ้า เห็นชัด ๆ เลยว่าเธอสืบทอดพรสวรรค์มาจากแม่...' (แฮร์รี่พอตเตอร์กับเจ้าชายเลือดผสม: 206) จากตัวอย่างนี้ 'Good lord' เป็นคำอุทานที่แสดงถึงความเชื่อเรื่อง "พระเจ้า" ในวัฒนธรรมภาษาต้นทาง ซึ่งไม่ใช่ความเชื่อในวัฒนธรรมของผู้อ่านส่วนใหญ่ ดังนั้น ในการแปล หากเห็นว่าแปลแบบตรงตัวหรือกึ่งตรงตัวจะไม่สื่อความ ก็สามารถใช้คำอุทานที่แสดงถึงความเชื่อในวัฒนธรรมของผู้อ่านฉบับแปลแทนได้ ซึ่ง 'คุณพระคุณเจ้า' นอกจากจะแสดงถึงความเชื่อในเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของคนในวัฒนธรรมภาษาปลายทางได้เป็นอย่างดีแล้ว ยังเป็นคำแปลที่สามารถแสดงได้ถึงวัยของผู้พูดอีกด้วย เพราะเป็นคำที่ล้าสมัย ไม่ค่อยคนมีใช้กัน จึงเหมาะกับซลักฮอร์น ผู้พูดซึ่งมีอายุมากแล้ว

1.4) บริบทที่เป็นลักษณะเฉพาะของตัวละคร ผู้วิจัยพบว่าผู้ประพันธ์มักเลือกใช้วิธีการเขียนแสดงลักษณะเฉพาะตัวของละครต่าง ๆ เช่น มีการให้ตัวละครใช้ภาษาไม่ถูกหลักไวยากรณ์ มีการสร้างคำอุทานขึ้นมาใหม่เพื่อแสดงลักษณะเฉพาะตัวของพวกพ่อมด และแม่มด เป็นต้น และคำอุทานที่ถูกสร้างขึ้นใหม่ในวรรณกรรมเรื่องนี้ คือ 'Merlin's beard' ซึ่งเป็นคำอุทานที่เกิดจากการนำชื่อของพ่อมดจากตำนานซึ่งเป็นที่ยูจกกันดีในกลุ่มนักอ่านชาวอังกฤษ และนำลักษณะเด่นของพ่อมดตนนี้มาอ้างถึง โดยคำอุทาน

ถ้อยคำนี้ใช้แสดงความรู้สึกประหลาดใจ หรือ ตกใจ ของพ่อมดแม่มดที่อยู่ในวัยผู้ใหญ่แล้ว และคำแปลที่พบคือ ‘เคราเมอร์ลิน’ และ ‘เคราเมอร์ลินเป็นพยาน’ จะเห็นว่าบริบทซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของตัวละครเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งหากใช้กลวิธีการแปลโดยการเทียบเคียงกับคำอุทานแท้ หรือ คำอุทานเสริม ที่สื่อความรู้สึกประหลาดใจ หรือ ตกใจ เช่น “อ๊ะ หา หรือ ให้ตาย” ก็จะไม่สามารถสื่อลักษณะพิเศษของตัวละครออกมาได้ และแม้ว่าคำแปลที่ได้จะขาดความเป็นธรรมชาติ แต่ก็ทำให้ผู้อ่านฉบับแปลภาษาไทยได้สัมผัสถึงลักษณะพิเศษนั้น เช่นเดียวกับผู้อ่านต้นฉบับภาษาอังกฤษ

บริบทเป็นเพียงส่วนหนึ่งที่มีผลต่อการเลือกใช้คำแปลเท่านั้น สิ่งที่สำคัญที่สุดสำหรับการแปลคือการถ่ายทอดการสื่อความหมายของคำอุทานในฉบับแปลให้ตรงกับคำอุทานในต้นฉบับมากที่สุด เพื่อให้ผู้อ่านฉบับแปลสามารถรับรู้สภาวะจิตใจ เจตนาของตัวละคร เช่นเดียวกับผู้อ่านในต้นฉบับ

2) กลวิธีการแปลคำอุทานของสุมาลี บำรุงสุข พบว่ามีกลวิธีการแปลคำอุทานทั้งสิ้น 11 กลวิธีด้วยกัน ดังในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ตารางแสดงกลวิธีการแปลคำอุทานของสุมาลี บำรุงสุข

กลวิธีการแปลคำอุทาน	ชนิดของคำอุทาน		
	คำอุทานแท้	กลุ่มอุทานเสริม	
		คำอุทานเสริม	อุทานวลี
1. การแปลเป็นคำอุทานแท้	✓	✓	
2. การแปลเป็นคำอุทานเสริม	✓	✓	
3. การแปลเป็นอุทานวลี	✓		✓
4. การทับศัพท์	✓		
5. การแปลเป็นคำเรียกขาน	✓	✓	
6. การแปลเป็นคำเสริม	✓		
7. การแปลเป็นคำเชื่อม	✓	✓	
8. การแปลเป็นคำหรือประโยคแสดงคำถาม	✓	✓	
9. การแปลเป็นคำหรือกลุ่มคำอื่น ๆ	✓	✓	
10. การแปลโดยการเพิ่มความ	✓		
11. การละไม่แปล	✓	✓	

จากตารางที่ 1 จะเห็นว่ากลวิธีการแปลคำอุทาน 11 กลวิธีนั้นใช้แตกต่างกันไปตามชนิดของคำอุทาน ซึ่งสามารถนำกลวิธีที่ 1 ถึง 9 มาจัดแบ่งได้ใหม่โดยใช้เกณฑ์ตามประเภทของคำที่ได้ในฉบับแปล ทำให้ได้เป็น 4 กลวิธีใหญ่ๆ ด้วยกันคือ 1) การแปลเป็นคำอุทาน กลวิธีนี้ ได้แก่ การแปลเป็นคำอุทานแท้ การแปลเป็นคำอุทานเสริม การแปลเป็นอุทานวลี และการทับศัพท์ 2) การแปลโดยเปลี่ยนประเภทของคำ

กลวิธีนี้ ได้แก่ การแปลเป็นคำเรียกขาน การแปลเป็นคำเสริม การแปลเป็นคำเชื่อม การแปลเป็นคำหรือประโยคแสดงคำถาม และการแปลเป็นคำหรือกลุ่มคำอื่น ๆ 3) การแปลโดยเพิ่มความ และ 4) การละไม่แปล

2.1) การแปลเป็นคำอุทาน คือ การแปลคำอุทานในต้นฉบับให้เป็นคำที่ยังทำหน้าที่เป็นคำอุทานเช่นเดิม โดยคำอุทานที่ได้อาจจะเป็นคำอุทานแท้ คำอุทานเสริม หรือ อุทานวลี ที่เกิดจากการเทียบเคียง การแปลแบบตรงตัว รวมถึงการทับศัพท์เพื่อยืมคำอุทานภาษาอังกฤษมาใช้ในภาษาไทย เช่น

รอนแสดงความรู้สึกหลังจากได้ฟังแฮร์รี่เล่าความทรงจำของโวลเดอมอร์ว่า ‘Wow, scary thought, the boy You-Know-Who,’ said Ron quietly. (Harry Potter and the Half-Blood prince: 261) ซึ่งมีคู่ฉบับแปลคือ ‘โอิโห คิดแล้วกลัวนะ คนที่นายก็รู้ว่าใครตอนเป็นเด็ก’ รอนพูดเบา ๆ (แฮร์รี่พ็อตเตอร์กับเจ้าชายเลือดผสม: 295)

‘Wow’ เป็นคำอุทานแท้ที่ผู้พูดใช้แสดงความประหลาดใจอย่างมาก และจากตัวอย่างนี้ มีการใช้กลวิธีการแปลโดยการเทียบเคียงกับคำอุทานแท้ ‘โอิโห’ ซึ่งเป็นคำอุทานที่ใช้เวลาผู้พูดเกิดความรู้สึกประหลาดใจในภาษาไทย ดังที่ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546: 1402) ได้อธิบายเอาไว้

นอกจากการเทียบเคียงกับคำอุทานที่สามารถสื่อสภาวะอารมณ์เหมือนเช่นในต้นฉบับแล้ว การแปลเป็นคำอุทานยังสามารถเกิดจากการแปลแบบตรงตัวตามความหมายเดิม หรือ ความหมายประจำคำก็ได้ เช่น

เมื่อรอนเอาหูยาวยัดที่ใช้แอบฟังการสนทนาระยะไกลได้ เฮอร์ไมโอนี่ก็อุทานว่า ‘Fantastic!’ said Hermione, as Ron unraveled the long flesh-coloured strings and began to feed them towards the bottom of the door. (Harry Potter and the Half-Blood Prince: 121) ซึ่งมีคู่ฉบับแปลคือ ‘มหัศจรรย์!’ เฮอร์ไมโอนี่บอก ขณะที่รอนแกะเชือกยาว ๆ สีเนื้อออกและเริ่มสอดมันเข้าไปข้างใต้ประตู (แฮร์รี่พ็อตเตอร์กับเจ้าชายเลือดผสม: 137)

‘Fantastic’ ในตัวอย่างนี้ ใช้สื่อสภาวะจิตใจของผู้พูดว่าเกิดความรู้สึกพอใจ ดีใจ เป็นอย่างมากที่ผู้ฟังนำอุปกรณ์ซึ่งจะช่วยให้การแอบฟังสะดวกนั้นขึ้นมามีด้วย แต่ในการแปล มีการใช้กลวิธีแปลคำอุทาน ‘Fantastic’ แบบตรงตัวตามความหมายเดิมของคำคือ ‘มหัศจรรย์’ ซึ่งเมื่อพิจารณาในเรื่องนัยยะความหมายแล้วพบว่า ‘มหัศจรรย์’ แม้จะเป็นการแปลมาจากความหมายเดิมของคำก็ตาม แต่คำแปลกลับไม่สื่อความรู้สึกพึงพอใจของผู้พูดเท่าที่ควร ในทางกลับกัน ‘มหัศจรรย์’ กลับสื่อความหมายถึงความรู้สึกประทับใจกับสิ่งที่ผู้พูดได้พบเสียมากกว่า นอกจากนี้ หากพิจารณาในเรื่องความเป็นธรรมชาติ ก็พบว่า ‘มหัศจรรย์’ ยังเป็นคำแปลที่ไม่มีความเป็นธรรมชาติเท่าใดนัก ผู้วิจัยเห็นว่า สามารถเลือกใช้คำอื่นที่เหมาะสมมากกว่า เช่น ‘ยอดเยี่ยม’ ‘ดีมาก’ เป็นต้น ซึ่งทั้งสองคำต่างสื่อถึงความพอใจของผู้พูดชัดเจนกว่า ‘มหัศจรรย์’

2.2) การแปลโดยเปลี่ยนประเภทของคำ คือ การแปลโดยเปลี่ยนแปลงประเภทของคำในต้นฉบับภาษาอังกฤษ ซึ่งเดิมคือคำอุทาน ให้เป็นคำประเภทอื่นในฉบับแปล เช่น คำเรียกขาน คำเสริม

คำเชื่อม คำหรือประโยคแสดงคำถาม และคำหรือกลุ่มคำอื่น ๆ นอกเหนือจากที่ได้กล่าวถึงในข้างต้น เพื่อแสดงความต้องการ เจตนา หรือสร้างความต่อเนื่องในบทสนทนาให้ชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น

การแปลเป็นคำเชื่อม ในบทสนทนายระหว่าง อัมบริดจ์ กับ ดินโหมัส

‘It is my understanding that my predecessor not only performed illegal curses in front of you, he actually performed them on you.’

‘Well, he turned out to be a maniac, didn’t he?’ said Dean hotly. ‘Mind you, we still learned loads.’ (Harry Potter and the Order of the Phoenix: 219)

“ฉันเข้าใจว่าอาจารย์คนก่อนหน้าฉันนี้ไม่เพียงแสดงคาถาที่ผิดกฎหมายต่อหน้าพวกเธอเท่านั้น เขายังใช้คาถากับพวกเธอด้วย”

“แต่ปรากฏว่าเขานะเป็นคนบ้าไม่ใช่หรือครับ” ดินโต้แย้งเผ็ดร้อน “ถึงอย่างนั้นก็เถอะ เรายังได้เรียนอะไรตั้งเยอะ” (แฮร์รี่พ็อตเตอร์กับภาคีนกฟีนิกซ์: 302)

แม้ว่า ‘Well’ ในต้นฉบับจะทำหน้าที่เป็นคำอุทาน แต่ในฉบับแปล สามารถเปลี่ยนประเภทของคำให้เป็นคำเชื่อม ‘แต่’ เพื่อสร้างความต่อเนื่องและแสดงความขัดแย้ง ซึ่งช่วยทำให้ประโยคต่อมา “ปรากฏว่าเขานะเป็นคนบ้าไม่ใช่หรือครับ” มีใจความขัดแย้งชัดเจนมากยิ่งขึ้น

การแปลเป็นคำหรือประโยคแสดงคำถาม ในบทสนทนายระหว่างรอนกับแฮร์รี่ โดยมีหัวข้อการสนทนา คือวิชาหายตัว

‘So — Apparition,’ said Ron, his tone making it perfectly plain that Harry was not to mention what had just happened. ‘Should be a laugh, eh?’

‘I dunno,’ said Harry. ‘Maybe it’s better when you do it yourself, I didn’t enjoy it much when Dumbledore took me along for the ride.’ (Harry Potter and the Half-Blood Prince: 332)

“เออ – การหายตัวนะ” รอนพูด น้ำเสียงบอกอย่างจริงจังว่าแฮร์รี่ต้องไม่พูดเรื่องที่เพิ่งเกิดขึ้น “น่าจะสนุกดีนะ ว่าไง”

“ไม่รู้สิ” แฮร์รี่ตอบ “บางทีถ้าหายตัวเองอาจจะดีกว่ามั้ง ฉันนะไม่ชอบเลยสักนิดตอนที่ดั้มเบิลดอร์พาหายตัวไปด้วย” (แฮร์รี่พ็อตเตอร์กับเจ้าชายเลือดผสม: 373)

‘Eh’ ในต้นฉบับทำหน้าที่เป็นคำอุทานแสดงเจตนาของผู้พูดว่ารู้สึกเห็นว่าเป็นเช่นนั้น และต้องการความเห็นชอบจากผู้ฟัง เพราะคิดว่าผู้ฟังน่าจะมีความคิดเห็นเช่นเดียวกัน ซึ่งในฉบับแปลสามารถใช้คำ หรือ ประโยค ‘ว่าไง’ ในการแสดงเจตนาของผู้พูดตามต้นฉบับได้ โดย ‘ว่าไง’ ในตัวอย่างนี้ สามารถจัดให้เป็นคำหรือประโยคแสดงคำถามก็ได้ เพราะหากเห็นว่าการนี้มาจากประโยคเต็มคือ “นายคิดว่าอย่างไร” คำว่า ‘ว่าไง’ ก็จะเป็นประโยคที่สมบูรณ์ แต่อย่างไรก็ตาม ไม่ว่า ‘ว่าไง’ จะทำหน้าที่เป็นคำหรือประโยคแสดงคำถามในทางไวยากรณ์ก็ดี แต่หน้าที่ในการสื่อสารของ ‘ว่าไง’ ที่ทั้งสองมีเหมือนกันก็คือ ใช้แสดงความสงสัย และถามความคิดเห็นจากผู้ฟัง

2.3) การแปลโดยเพิ่มความ คือ การเพิ่มคำ หรือ ข้อความเพื่อช่วยแสดงความหมายนัยยะความหมายของคำอุทานให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ซึ่งผู้วิจัยพบเพียง 1 ตัวอย่างเท่านั้น คือ เมื่อนายวิสลีย์ตอบรับคำถามนางวิสลีย์ว่า ‘Mphf?’ (Harry Potter and the Half-Blood Prince: 310) ซึ่งมีคู่ฉบับ

แปล คือ ‘หือ ว่างาย’ (แฮร์รี่พ็อตเตอร์กับเจ้าชายเลือดผสม: 348) จะเห็นว่า ‘หือ’ ถ้อยเดียว อาจยังไม่สื่อความหมายของข้อความชัดเจน จึงต้องมีการเพิ่มคำแสดงคำถาม ‘ว่างาย’ ที่ช่วยแสดงความรู้สึกสงสัย เพราะไม่ทันฟังคำถามให้ชัดเจนขึ้น และการใช้เสียงยาวจาก ‘โง’ เป็น ‘งาย’ ยังแสดงให้เห็นถึงสภาวะร่างกายของผู้พูดว่าอยู่ในอาการสับสนเสีย ไม่มีสติเท่าใดนัก

2.4) การละไม่แปล คือ การละไม่แปลคำอุทานในประโยค หรือ ข้อความ เนื่องจากมีบริบทอื่นๆ ช่วยแสดงสภาวะจิตใจของผู้พูด หรือ ความตั้งใจของผู้พูดชัดเจนอยู่แล้ว หรือ คำอุทานที่ปรากฏนั้นมีหน้าที่ในการแสดงสภาวะจิตใจที่ไม่เด่นชัด หรือ ทำหน้าที่สร้างความต่อเนื่องในบทสนทนาสามารถที่จะละไม่แปลได้ เช่น เมื่อแฮร์รี่พยายามปลุกตัวออกจากลูน่า เขابอกเธอว่า ‘I’ll be back in a bit, Luna – er – bathroom.’ (Harry Potter and the Half-Blood Prince: 301) คู่ฉบับแปลคือ ‘ขอตัวเดี๋ยวละ ลูน่า – อ – ไปห้องน้ำละ’ (แฮร์รี่พ็อตเตอร์กับเจ้าชายเลือดผสม: 338) จากตัวอย่างนี้ การละไม่แปล ‘er’ ไม่ส่งผลกระทบต่อความหมายหลัก อย่างไรก็ตาม การนำคำอุทานมาใช้ในบทสนทนานี้เพื่อสร้างความสมจริงให้กับงานวรรณกรรม ดังนั้น แม้ว่าการละไม่แปลคำอุทาน จะไม่ส่งผลในด้านไวยากรณ์ หรือ ด้านความหมายหลักของประโยค แต่อาจส่งผลกระทบต่อความสมจริงได้ บทสนทนาได้ ผู้แปลจึงควรพิจารณาในจุดนี้รอบคอบ ก่อนตัดสินใจเลือกใช้การละไม่แปล

จากข้อมูลที่พบ สามารถสรุปได้ว่า คำอุทานเสริมและอุทานวลี มีแนวโน้มว่าจะแปลเป็นคำอุทานเสริมหรืออุทานวลีตามเดิม ยกเว้น คำอุทาน ‘Well’ ที่พบว่ามี การแปลเป็นคำอุทานแท้ในปริมาณที่ใกล้เคียงกับการแปลเป็นคำที่ใช้สร้างความต่อเนื่องในบทสนทนา และในทางตรงกันข้าม มีการแปล ‘Well’ เป็นคำอุทานเสริม ในปริมาณที่น้อยที่สุด นอกจากนี้ กลวิธีการแปลเป็นคำอุทานจะพบในคำอุทานที่ทำหน้าที่แสดงสภาวะจิตใจ หรือ แสดงความต้องการ หรือ ความตั้งใจของผู้พูด ส่วนกลวิธีการแปลโดยเปลี่ยนประเภทของคำ จะพบในการแปลคำอุทานที่ทำหน้าที่สร้างความต่อเนื่องในบทสนทนา ยกเว้นการแปลโดยเปลี่ยนประเภทของคำเป็นคำเสริมท้ายที่พบในกลุ่มคำอุทานที่ทำหน้าที่แสดงสภาวะจิตใจ หรือ คำอุทานที่ทำหน้าที่แสดงความต้องการ หรือ ความตั้งใจของผู้พูดเท่านั้น ส่วนกลวิธีการแปลโดยการเพิ่มความให้คำอุทานพบในคำอุทานที่เมื่อแปลเป็นคำอุทานในภาษาปลายทางแล้วไม่สื่อความ จึงต้องมีการเพิ่มความเพื่อให้คำอุทานในภาษาปลายทางสื่อความหมายได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น และท้ายที่สุด กลวิธีการละไม่แปลเกิดขึ้นในคำอุทานที่มีหน้าที่สร้างความต่อเนื่องในบทสนทนาเด่นชัดมากกว่าหน้าที่สื่อสภาวะจิตใจ หรือ ความตั้งใจของผู้พูด รวมถึง เมื่อมีคำอุทานปรากฏร่วมกันมากกว่า 2 ถ้อยคำ และมีหน้าที่การสื่อความหมายร่วมกัน ก็จะสามารถแปลเป็นคำอุทานเพียงหนึ่งถ้อยคำได้

5. สรุปและอภิปรายผล

คำอุทานเพียงถ้อยคำเดียวสามารถสื่อความหมายได้เทียบเท่าคำพูดทั้งประโยค ดังนั้น ผู้แปลจึงต้องคำนึงถึงหน้าที่ในการสื่อสารของคำอุทานในแต่ละสถานการณ์ รวมถึงเจตนาหรือเป้าหมายของผู้พูดในการสื่อสารนั้นด้วย เพื่อเป็นแนวทางการเลือกใช้คำแปลได้ถูกต้องและเหมาะสมเมื่ออยู่ในขั้นตอนการแปล นอกจากนี้ บริบทด้านอื่นๆ เช่น บริบททางความหมาย สังคม วัฒนธรรม และลักษณะเฉพาะของตัวละคร

ยังส่งผลต่อการเลือกใช้คำแปลด้วยเช่นกัน โดยผู้แปลอาจเลือกใช้กลวิธีการแปลแบบต่างๆ เพื่อให้คำหรือคำอุทานในฉบับแปลสื่อความหมายมากที่สุด จากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลการแปลคำอุทานที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่อง *Harry Potter and the Order of the Phoenix* และ *Harry Potter and the Half-Blood Prince* ผู้วิจัยพบว่ามีข้อสังเกตที่น่าสนใจดังนี้

บริบทมีส่วนสำคัญต่อการพิจารณาเลือกใช้คำแปล เพราะนอกจากผู้แปลจะต้องคำนึงถึงเรื่องหน้าที่หลัก ความหมายที่แท้จริงของคำ รวมถึงประเภทของคำอุทานแล้ว ยังต้องคำนึงถึงบริบททางสังคม วัฒนธรรม หรือแม้แต่ลักษณะพิเศษของตัวละครในงานวรรณกรรมด้วย ผู้วิจัยพบว่าแนวคิดเรื่องบทบาทของคำอุทานภาษาไทยของ พิชรีย์ จำปา (2546) สอดคล้องกับการวิเคราะห์บริบททางสังคมที่มีผลต่อการเลือกใช้คำแปล พิชรีย์ (2546) เห็นว่าคำอุทานในภาษาไทยสามารถแสดงถึงสถานภาพทางสังคมของผู้พูด แสดงปฏิสัมพันธ์ในบทสนทนา หรือ แสดงความสุภาพได้ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ ส่งผลให้ผู้แปลพิจารณาว่าควรเลือกใช้คำอุทานคำใดในภาษาไทย เช่น หากผู้พูดอยู่ในอารมณ์ที่โกรธจัด คำอุทานที่เรียกความสนใจอย่าง ‘Hey’ เมื่อแปลเป็นภาษาไทย ก็ย่อมต้องแสดงถึงทัศนคติในเชิงลบของผู้พูดด้วย ผู้แปลสามารถเลือกใช้คำอุทานที่ใช้เรียกความสนใจได้หลากหลาย เช่น ‘นี่’ และ ‘เฮ้ย’ แต่หากพิจารณาในเรื่องความสุภาพแล้วจะพบว่า ‘เฮ้ย’ สามารถสื่อถึงความไม่พอใจ รวมถึงแสดงความไม่สุภาพอย่างเห็นได้ชัด ในขณะที่ ‘นี่’ ไม่สื่ออารมณ์ หรือ ทัศนคติของผู้พูดที่รุนแรงได้เท่ากับ ‘เฮ้ย’

แม้ว่าแนวคิดเรื่องการแปลของ ลาร์สัน (Larson, 1984) และนักวิจัยคนอื่นๆ จะให้ความสำคัญกับภาษาต้นทาง แต่ไม่ได้หมายความว่าผู้แปลต้องถ่ายทอดความหมายของภาษาต้นทางโดยการแปลแบบตรงตัวเท่านั้น ลาร์สัน ให้ความสำคัญกับการถ่ายทอดความหมายในแง่ของสื่อความ กล่าวคือ หากใช้การแปลแบบตรงตัวแต่ไม่สามารถสื่อความหมายของคำในสถานการณ์นั้นๆ ให้ผู้อ่านเข้าใจได้ ก็ไม่ถือว่าการแปลนั้นมีประสิทธิภาพ ซึ่งแนวคิดของ ลาร์สัน ก็สอดคล้องกับการแปลคำอุทาน เพราะคำอุทานส่วนใหญ่ไม่มีความหมายประจำคำ หรือ แม้จะมีความหมายประจำคำ แต่การสื่อความอาจจะคนละนัยยะกับความหมายประจำคำ เช่น ผู้พูดซึ่งเป็นอาจารย์อุทานออกมาว่า ‘Dear, dear’ (*Harry Potter and the Order of the Phoenix*: 558) เมื่อเกิดเหตุความวุ่นวายขึ้นในโรงเรียน ซึ่งตัวอย่างนี้ หากแปลตามความหมายประจำคำ ซึ่งเป็นความหมายที่ใส่ไว้ในลำดับแรกของพจนานุกรมอังกฤษ-ไทย ของ วิทย์ เทียงบุญธรรม (2541) คือ ‘ที่รัก, เป็นที่รัก, น่ารัก, สุดสวาท’ หรือ อีกความหมายหนึ่ง คือ ‘ทุกซอก, ซ่อนใจ, เข้มงวด’ ก็จะไม่สื่อถึงอารมณ์ความรู้สึกตกใจที่ต้องเผชิญกับเหตุการณ์ไม่พึงประสงค์เหมือนกับต้นฉบับด้วยเหตุนี้ จึงมีการเลือกใช้ ‘ตายๆ’ (แฮร์รี่พ็อตเตอร์กับภาคีนกฟีนิกซ์: 764) ซึ่งเป็นคำอุทานเสริมที่เกิดจากคำกริยา ‘ตาย’ ที่สามารถสื่อความหมายได้ดีกว่าการแปลคำแบบตรงตัว ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าผู้แปลต้องคำนึงถึงหน้าที่การสื่อความหมายของคำอุทานที่ปรากฏ ก่อนตัดสินใจเลือกใช้คำแปล

นอกจากการแปลจะถือเอาความหมายของภาษาต้นทางเป็นสำคัญแล้ว การแปลโดยคำนึงถึงเจตนาและเป้าหมายในการสื่อสาร รวมถึงวัฒนธรรมในภาษาปลายทาง ตามแนวคิดของไรส์ และแอฟเฟอร์เมียร์ (Reiss and Vermeer, 1984) ก็มีความสำคัญต่อการแปลคำอุทานเช่นเดียวกัน ผู้แปลต้องคำนึงถึงเจตนาในการสื่อสารของผู้พูดว่า คำอุทานที่ผู้พูดอุทานออกมาในต้นฉบับว่ามีเป้าหมายในการสื่อสารอย่างไร เช่น

สื่อสภาวะจิตใจ สื่อความต้องการหรือความตั้งใจ หรือ เพื่อสร้างความต่อเนื่องในบทสนทนา จากนั้น จึงจะเลือกใช้คำแปลที่มีใช้อยู่ในวัฒนธรรมของภาษาปลายทางได้

กลวิธีการแปล 18 กลวิธี ของโมลินาและอัลเบอร์ (Molina and Albir, 2002) สามารถนำมาใช้กับงานวิจัยนี้ได้ แต่อย่างไรก็ดี พบว่ามีความสอดคล้องกับงานวิจัยนี้เพียง 6 กลวิธีเท่านั้น คือ (1) Adaptation หรือ การแทนที่คำศัพท์ทางวัฒนธรรมของภาษาต้นฉบับด้วยคำศัพท์ที่มีอยู่แล้วในวัฒนธรรมของภาษาฉบับแปล เทียบได้กับการแปลคำอุทานในภาษาต้นทางโดยการเทียบเคียงกับคำอุทานในภาษาปลายทาง เช่น ‘Wow’ แปลเป็น ‘โอโฮ’ ‘Ouch’ แปลเป็น ‘โอย’ ‘Blimey’ แปลเป็น ‘โอย’ GOD’S SAKE! แปลเป็น ‘ให้ตายเถอะ!’ เป็นต้น (2) Calque คือ การแปลคำหรือวลีจากภาษาต่างประเทศแบบตรงตัว โดยอาจแปลโดยคงความหมาย หรือโครงสร้างเหมือนในภาษาต่างประเทศนั้น สามารถเทียบได้กับการแปลคำอุทานเสริม หรืออุทานวลีแบบตรงตัว เช่น ‘Brilliant’ แปลเป็น ‘ยอดเยี่ยม’ ‘Merlin’s beard’ แปลเป็น ‘เคราเมอร์ลิน’ ‘เคราเมอร์ลินเป็น พยาน’ ‘Thank god’ แปลเป็น ‘ขอบคุณพระเจ้า’ เป็นต้น (3) Borrowing หรือ การยืมคำมาจากภาษาอื่น โดยอาจมีการปรับให้เข้ากับระบบเสียงของภาษาปลายทาง สามารถเทียบได้กับการแปลโดยการทับศัพท์ เช่น ‘Aha’ ทับศัพท์เป็น ‘อะฮ้า’ ‘อะฮ้า’ ซึ่งถือเป็นการทับศัพท์เพื่อยืมคำอุทานในภาษาต้นทางมาใช้ในการแปล (4) Transposition หรือ การเปลี่ยนลักษณะทางไวยากรณ์ของคำ เทียบได้กับการแปลคำอุทานเป็นคำประเภทอื่น ๆ เช่น คำเชื่อม คำเสริม คำเรียกขาน เป็นต้น (5) Reduction หรือ การตัดคำหรือวลีที่ไม่สำคัญทิ้งไป เทียบได้กับการละไม่แปลคำอุทาน และ (6) Amplification หรือ การเพิ่มคำอธิบายข้างหลังคำ เทียบได้กับการแปลโดยเพิ่มความ ทั้งนี้ กลวิธีการแปลของโมลินาและอัลเบอร์ (Molina and Albir, 2002) ครอบคลุมถึงการแปลระดับประโยค และข้อความ แต่คำอุทานเป็นเพียงถ้อยคำสั้น ๆ เท่านั้น ดังนั้น กลวิธีบางกลวิธีจึงไม่สามารถนำมาใช้กับงานวิจัยนี้ได้

ปัญหาและอุปสรรคที่พบในงานวิจัยนี้ คือ เรื่องการเก็บรวบรวมข้อมูลคำอุทาน เนื่องจากคำอุทานที่พบมีจำนวนมาก อีกทั้งคำจำกัดความของคำอุทานจากนักวิชาการ หรือ แม้กระทั่งนักไวยากรณ์ต่าง ๆ ยังแตกต่างกัน นักวิชาการบางกลุ่มเห็นว่าคำอุทานคือคำที่ทำหน้าที่แสดงอารมณ์ความรู้สึกของผู้พูดเท่านั้น ในขณะที่นักวิชาการอีกกลุ่มหนึ่งเห็นว่าคำอุทานนอกจากจะเป็นคำที่ทำหน้าที่แสดงสภาวะจิตใจของผู้พูดแล้ว ยังสามารถทำหน้าที่อื่น ๆ ได้ เช่น ทำหน้าที่แสดงการรับรู้ หรือ ทำหน้าที่สร้างความต่อเนื่องในบทสนทนา เป็นต้น และนอกจากนี้ แม้แต่พจนานุกรมยังไม่สามารถบรรจุคำอุทานได้ทั้งหมด คำอุทานบางถ้อยคำที่พบในงานวิจัยนี้ อาจไม่ถือเป็นคำอุทานในพจนานุกรมบางเล่ม ดังนั้น ผู้วิจัยจึงต้องนิยามความหมาย รวมถึงขอบเขตของคำอุทานให้ชัดเจน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ต้องการและครบถ้วนมากที่สุด และอุปสรรคอีกประการหนึ่งคือ ข้อจำกัดเรื่องภาษา เนื่องจากวรรณกรรมเรื่อง “แฮร์รี่พ็อตเตอร์” เป็นเรื่องราวที่เปี่ยมไปด้วยจินตนาการ มีการสมมติตัวละครแปลก ๆ ที่ไม่มีอยู่จริงจำนวนมาก และเรื่องราวในวรรณกรรมเรื่องนี้ยังคาดว่าจะเกิดในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 ดังนั้น ภาษาของตัวละคร จึงไม่ใช่ภาษาที่ใช้ในยุคปัจจุบันเสียทีเดียว ซึ่งสัมพันธ์กับข้อมูลของคำอุทานภาษาอังกฤษที่ปรากฏในงานวิจัยนี้ แม้ว่า จะสามารถรวบรวมข้อมูลคำอุทานได้เป็นจำนวนมาก แต่ก็พบว่าคำอุทานหลาย ๆ ถ้อยคำไม่นิยมใช้จริงใน

ปัจจุบัน หรือ บางถ้อยคำก็เป็นคำอุทานเฉพาะกลุ่ม อีกทั้งการศึกษบริบทที่มีผลต่อการแปล และกลวิธีการแปลคำอุทานเป็นการศึกษาจากผู้แปลเพียง 1 ท่านเท่านั้น ซึ่งผู้แปลแต่ละท่านก็ย่อมมีรูปแบบการแปลที่เป็นลักษณะเฉพาะตัวของแต่ละบุคคล ด้วยเหตุนี้ จึงไม่อาจกล่าวได้ว่าข้อมูลในฉบับแปลถูกต้องและเหมาะสมทั้งหมด ดังนั้น ผลที่ได้ในงานวิจัยนี้จึงเป็นเพียงแนวทางให้กับนักแปล หรือ ผู้ที่สนใจในการแปลคำอุทานเท่านั้น ผู้แปลท่านอื่นอาจมีกลวิธีการแปล หรือ การเลือกใช้คำแปลที่แตกต่างออกไปก็เป็นได้

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่องการแปลคำอุทานในวรรณกรรมเรื่อง Harry Potter and the Order of the Phoenix และ Harry Potter and the Half-Blood Prince นี้ ผู้วิจัยเห็นว่า มีข้อเสนอแนะบางประการที่อาจใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไปได้ คือ

1) ควรมีการศึกษาเรื่องการแปลคำอุทานจากวรรณกรรมแนวอื่นๆ เพื่อศึกษาและรวบรวมกลวิธีการแปลแบบต่างๆ และเพื่อหาข้อสรุปว่าคำอุทานแต่ละถ้อยคำสามารถเลือกใช้คำแปลใดได้บ้าง จะได้เป็นคำแนะนำแนวทางในการแปลคำอุทานให้กับนักแปลที่สนใจ

2) ควรมีการศึกษาเรื่องการแปลคำอุทานจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษเช่นกัน เพราะคำอุทานภาษาไทยมีหลากหลายและถ้อยคำบางถ้อยคำสามารถสื่อความหมายได้หลายความหมายเช่นเดียวกับคำอุทานภาษาอังกฤษ

3) ควรมีการทำคลังคำสำหรับคำอุทานภาษาอังกฤษและภาษาไทย เพื่อให้ให้นักแปลสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

เอกสารอ้างอิง

- นาวรรณ พันธุเมธา. (2549). ไวยากรณ์ไทย. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พัชรีย์ จำปา. (2546). “บทบาทของคำอุทานในภาษาไทย”, วารสารสงขลานครินทร์. 9: 227-236.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- วรรณภา แสงอร่ามเรือง. (2545). ทฤษฎีและหลักการแปล. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิทย์ เทียงบุญธรรม. (2541). พจนานุกรมอังกฤษ-ไทย. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่นจำกัด.
- สุมาลี บำรุงสุข (ผู้แปล). (2548). แฮร์รี่ พอตเตอร์ กับเจ้าชายเลือดผสม แปลจาก เจ.เค.โรว์ลิง **Harry Potter and Half-Blood Prince**. (2005). กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์.
- _____. (ผู้แปล). (2546). แฮร์รี่ พอตเตอร์ กับภาคีนกฟีนิกซ์ แปลจาก เจ.เค.โรว์ลิง **Harry Potter and the Order of the Phoenix**. (2003). กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์.
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2548). ภาษาในสังคมไทย ความหลากหลาย การเปลี่ยนแปลง การพัฒนา. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Ameka, Felix. (1992). “Interjections: The universal yet neglected part of speech.”, *Journal of Pragmatics*. 18: 101-118.
- Larson, M. L. (1984). **Meaning-Based Translation: A Guide to Cross-Language Equivalence**. New York: University Press of America.
- Molina, Lucia and Albir, Amparo. (2002). “Translation Techniques Revisited: A Dynamic and Functionalist Approach”, *Meta*. 47: 498-512.
- Reiss, Katharina and Vermeer, Hans. (1984). **Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie**. Tübingen: Niemeyer.
- Rowling, J.K. (2003). **Harry Potter and the Order of the Phoenix**. London: Bloomsbury Publishing Plc.
- _____. (2005). **Harry Potter and the Half-Blood Prince**. London: Bloomsbury Publishing Plc.
- Searle, J. R. (1969). **Speech Acts: An Essay in the Philosophy of Language**. Cambridge University Press: Cambridge, England.